

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Ömer Seyfettin'in "Beşeriyet ve Köpek" Hikayesinde Medeniyetin Temsili Olarak "Köpek"

"Dog" As The Representation of Civilization in Ömer Seyfettin's Story Named "Beşeriyet ve Köpek"

Ahmet Faruk GÜLER^{a,*}

^a Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-0850-6191

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 9 Mart 2020

Kabul tarihi: 2 Mayıs 2020

Anahtar Kelimeler:

Ömer Seyfettin,
Peyami Safa,
Medeniyet,
Köpek,
Metinlerarasılık

ARTICLE INFO

Article History:

Received March 09, 2020

Accepted May 02, 2020

Keywords:

Ömer Seyfettin,
Peyami Safa,
Civilization,
Dog,
Intertextuality

ÖZ

Ömer Seyfettin, fikirleriyle, makaleleriyle ve hikâyeleriyle Türk edebiyatının önemli bir ismi olarak adını edebiyat tarihine yazdırmıştır. Eserlerinde milli tarih ve kültüre ait unsurları ağırlıklı olarak kullanmasının yanı sıra Batılılaşmanın sembolik düzeyde tartışmasına da sıkça yer vermiş bir yazardır. Türk toplumunun değişim ve yenileşme sürecinde yaşadığı sıkıntılar ve çözüm önerileriyle adından sıkça söz ettirmiştir. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in "Beşeriyet ve Köpekler" hikâyesinde üç temel düşüncenin vurgusu üzerinde durulacaktır. Doğulu toplumların geri kalmışlığının batılı bir nazarla eleştirisi, medeniyetin doğuşunda köpeğin rolü üzerine düşünceler ve akıl ile kalbin mukayesesi. Ayrıca Doğu-Batı mukayesesinde karşımıza çıkan 'köpek' hem Ömer Seyfettin hem de Peyami Safa'nın "Fatih-Harbiye" romanı üzerinden mukayese edilerek izaha çalışılacaktır. İki metin, metinlerarasılık düzleminde ele alınırken aynı zamanda Batı'yı temsil etme noktasında 'köpek' üzerinden vurgulanan değerler edebiyat sosyolojisi açısından değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, with his thought, articles and stories, as an important name in Turkish literature, has written his name in the history of literature. He is a writer, given place to the discussion of Westernization on the symbolic level in his works as well as used frequently elements of national history and culture. He has his name rather frequently mentioned by troubles that had suffered and solution offers in the process of change and innovation of Turkish society. In this study, will be focussed on the emphasis of three main ideas in Ömer Seyfettin's "Beşeriyet ve Köpek" story. A critique of the backwardness of eastern societies with a western perspective, opinions on the role of the dog in the birth of civilization and the comparison of mind and heart. In addition, the dog that confront to us in the comparison of East and West will be explained by comparison on both Ömer Seyfettin and Peyami Safa's "Fatih-Harbiye" novel. While the two texts will be discussed in the intertextuality ground, in the same time the values highlighted by the 'dog' at the point of representing the West will be evaluated in terms of the sociology of literature.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ahmet.guler@inonu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

It is remarkable that, while studying Westernization adventure in Turkish literature under Western influence that Developing after Tanzimat, cats and dogs are used as representations. Especially in Peyami Safa's novel named Fatih-Harbiye, the chapters are remarkable that the comparison had been made by the cat for east and the dog for West. Peyami Safa has listed the characteristics of both civilizations by expressing his thoughts over the cat and dog analogy of the characters. Twenty-one years before Fatih-Harbiye, published in 1931, Ömer Seyfettin also uses a similar structure. Even not exist a comparison of cat and dog, the civilization has been explained through the dog. The similar points with the Peyami Safa's work makes us think that Ömer Seyfettin's story "Beşeriyet ve Köpek" was read by Peyami Safa and that the text was brought back again into a body in a different fiction axis in the subconscious ground.

The fact that the East-West conflict is represented by the "dog" in both works prominently stands out in the common value point. There are studies in which Peyami Safa's Fatih-Harbiye novel has been evaluated in terms of westernization and this feature has been highlighted, but this point that shows parallelism with Ömer Seyfettin's story titled Humanities and Dog draws attention and it is important to analyse the analogies and differences. The discussion of Neriman and Faiz Bey over dogs and cats in the novel Fatih-Harbiye is only a part of the East-West conflict in the work. However, since it is a common point, evaluations made through the dog are very important. However, the fact that the similarity is limited obliges us to form the center of the study while analyzing Ömer Seyfettin's story of "Beşeriyet ve Köpek" from time to time by referring to Peyami Safa's novel Fatih-Harbiye. For this reason, our study is gathered under four main headings: 1. Criticism of Eastern societies from a western point of view, 2. Thoughts on the role of the dog in the birth of civilization, 3. Comparison between mind and heart, 4. Fatih-Harbiye novel and intertextuality.

1. Criticism of Eastern societies from a western point of view : In the story called "Beşeriyet ve Köpek", while criticises shallowness of thought and indifference to the innovations in the changing world of the Ottoman people who shifted away from scientific knowledge, it is especially emphasized the effect of religion-based prohibitive approach. The dichotomy revealed by the translations made in the light of scientific developments has been an ongoing situation since Tanzimat. Although the point the West had reached in science and philosophy and the names had educated at the beginning of the twentieth century are expressed one by one, the backward and degenerated position of the East is criticized with an insolent and arrogant attitude from a Western perspective.

2. Thoughts on the role of the dog in the birth of civilization : Ömer Seyfettin, while examining the course of change and development of the mind-centered world civilization underlying the Western philosophy, tried to analyze in depth the dimension of communication human had set with himself and those around him. Taming animals is one of the most important indicators of human's exit from primitivity. Dog is the concrete reflection of technology and industrialization; ambition and perseverance, capitalism and consumption. On the other hand, human is evaluated in the secondary plan with the spirit world. It is a symbolic discourse that the dog is shown as the only element in the construction of civilization next to the human. Moving from the dog, it is expressed in a sense how the features such as greed, struggle, effort and perseverance are effective in the course of human development. In the development of technology and building civilization humans, working and using their minds, are at the forefront. As the main reason for the backwardness of the Eastern people since Tanzimat is shown that the mind is removed from the center of life and the goal of our westernization adventure is said to be the individuals who use their minds.

3. Comparison between mind and heart: While in the face of senseless and spiritless but equally rational structure of the west love and heart-based life form of the east is expressed in the character's look at the foreigner woman, this structure is also cursed by the author. It has been seen that rather than a detailed defense, emphasized only on the fact of the mind's ugliness and lack of beauty. Instead of a detailed opposition and defensive discourse, getting away by cursing is Show parallelism with the character's desire to establish a short-term love relationship. But it is also an indication of Eastern civilization's prefer beauty to ugliness and heart to reason.

4. Fatih-Harbiye novel and intertextuality: Each text written is related to the oral and written cultural history of that nation. The collective unconscious and the artist's individual reading adventure is effective surprisingly in directing us to other texts. That Ömer Seyfettin and Peyami Safa have common features in the context of subject of the this study and their association in a process of expression that intersection at various points are remarkable. Also in the Fatih-Harbiye novel of Peyami Safa, the cat representing the Eastern civilization and the dog representing the Western civilization are used. The similarity between the two texts is that the dog represents Western civilization.

The ultimate point that Turkish people had reached in the process of westernization began before Tanzimat a structure that experiences identity crises between East and West and even becomes unidentified and suffers mental crises make feel himself clearly before the World War I. In the social environment of the period writing works that reveal the perspective and the view of civilization of the West enabling national thought to stand out Ömer Seyfettin undoubtedly, has been one of the most important writer. In his story titled "Beşeriyet ve Köpek", the writer, who relates the way of perceiving the arrogance and civilization of the West through a foreign female character, also shows his perspective on Turkish people. The comparison seen in Peyami Safa's Fatih-Harbiye story is in one sense an answer to the woman in the story of Ömer Seyfettin and it is possible to see the interaction in the intertextual level clearly..

Giriş

Edebî metinlerde sanatçı, bir duygu ve düşünceyi izah ederken kimi zaman mekân unsurlarını, kimi zaman karakterlerin mizaçlarını kimi zaman ise doğal hayatın içerisinde yer alan canlıları sembolik anlatımın bir parçası olarak kullanmaktadır. Bu semboller aynı zamanda düşüncenin aktarımı sırasında temsil ettikleri değerler açısından varlıklarında fitraten bulunan özellikleri ile doğal bir değer taşıyıcısı konumundadırlar. Edebiyat tarihi içerisinde bu yapının sanatçılar tarafından defalarca kullanımı söz konusudur. Mevlana'nın "Mesnevi"sinden Şeyhi'nin Harname'sine; Sabahattin Ali'nin "Bahtiyar Köpek" adlı hikâyesinden Cengiz Aytmatov'un "Dişi Kurdun Rüyalari"na kadar bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Tanzimat sonrasında gelişen Batı tesirindeki Türk edebiyatı içerisinde Batılılaşma macerası irdelenirken kedi ve köpeklerin temsili olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Özellikle Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye adlı romanında Doğu ve Batı medeniyetlerinin sembolik olarak mukayese edilmesinde Doğu'nun kedi; Batı'nın ise köpek üzerinden karşılaştırıldığı bölümler oldukça dikkat çekicidir. Peyami Safa karakterlerin kedi ve köpek benzetmeleri üzerinden düşüncelerini ifade ederek her iki medeniyetin özelliklerini sıralamış ve eleştirilecek yahut olumlu olarak değerlendirilebilecek vasıfları izah etmeye çalışmıştır. 1931 yılında yayınlanan Fatih-Harbiye'den yirmi bir yıl önce Ömer Seyfettin de benzer bir yapıyı kullanır. Kedi ve köpek mukayesesi olmasa da köpek üzerinden medeniyetin izahı yapılmaktadır. Peyami Safa'nın eseriyle benzeşim gösteren noktalar Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek adlı hikâyesini Peyami Safa'nın okuduğunu ve bilinçaltı düzlemde farklı bir kurgu ekseninde metnin yeniden vücuda getirildiğini düşündürmektedir.

Edebiyat tarihinde yayınlanan her eser aynı zamanda kendinden önce yazılmış eserlerle de bağlantılı halindedir. Bir akışın içerisinde şekillenen eser kendisinden önceki eserlerle çeşitli bağlarla ilintilidir. "Yazınbilimciler metni ayrışık parçaların yeni bir birleşim düzeni olarak algılayıp, önceki metinlere, söylemlere göndermeyen metnin neredeyse olmadığı düşüncesinde birleşirler" (Aktulum, 2000, s. 8). Ömer Seyfettin (1884-1939) ile Peyami Safa (1899-1961) birbirlerine yakın dönemlerde yaşamış iki önemli yazardır. Peyami Safa'nın çocukluk ve gençlik dönemlerinde Ömer Seyfettin'in eserlerini okumadığı düşünülemez. Nitekim Ömer Seyfettin Türk edebiyatında millî bir kimlik oluşturabilmek adına onlarca eser vermiş bir isim olarak gerek yaşadığı dönemde gerekse vefatı sonrasında hemen hemen bütün sanatçılar üzerinde etkisini hissettirmiş bir kişilik olarak yer almaktadır. Eğer dikkatli incelemeler yapılırsa bu etkilerin izlerini metin düzleminde takip edebilmek de mümkündür.

Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek adlı hikâyesi 1910 yılında 'Piyano' dergisinde iki bölüm halinde yayınlanır.¹ Hikâyenin iki sayıda tamamlanması ise dergi yönetimi tarafından gerekçesi ile izah edilecektir.² Peyami Safa'nın Fatih Harbiye adlı eseri ise 1931 yılında ilk baskısını yapmıştır.

¹ Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin, Hece Dergisi Özel Sayısında (s. 265, Ocak 2019) Duygu Oylubaş Katfar-Zehra Kaplan tarafından hazırlanan Ömer Seyfettin Kaynakçası 749. sayfada *Beşeriyet ve Köpek* hikâyesi için şu künye verilmiştir: "Beşeriyet ve Köpek, *Piyano*, S.6, 13 Eylül 1326 / 26 Eylül 1910, s.66-68; S.7, 20 Eylül 1326 / 3 Ekim 1910, s. 78-80".

² Karilerimize
İtizar

Beşeriyet ve Köpek makalesi matbaaca Ramazan münasebetiyle vuku bulan birçok hatadan dolayı yarım kaldı. Bu derece nefis bir makaleyi yarıda bırakmak vakıa bir cinayet ve muharrir-i muhteremine karşı da büyük bir kabahattir. Lâkin ne çare ki adem-i dikkatten husule gelen bu hatayı düzeltmek imkânı bulunamadı. Şu hâlde gelecek nüshamızda bitirebileceğiz. Karilerimizin ve muharririn bizi mazur görmelerini rica ederiz (Seyfettin, 2016, s. 90).

Ömer Seyfettin'in hikâyesinde ecnebi bir kadının gözünden değerlendirme ve tahliller yapılırken karşısında Doğu'yu temsilen yerli bir karakter yer almaktadır. Peyami Safa'nın eserinde ise daha içeriden bir bakışla, çatışmayı ruh dünyasında yaşayan Neriman ve babası Faiz Bey karakterleri üzerinden olay örgüsü kurgulanmaktadır. Her iki eserde de Doğu-Batı çatışmasının "köpek" üzerinden temsil ediliyor olması ortak değer noktasında belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye romanının batılılaşma açısından değerlendirildiği ve bu özelliğin öne çıkarıldığı çalışmalar mevcuttur fakat Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek adlı hikâyesi ile paralellik arz eden bu nokta dikkati çekmekte ve benzerlik ve farklılıklar üzerinden tahlil yapılması önem arz etmektedir. Fatih-Harbiye romanında farklı semboller üzerinden de mesaj güçlü bir şekilde okuyucuya aktarılmaktadır. Köpek ve kedi üzerinden Neriman ile Faiz Bey'in münakaşası eserde sadece Doğu-Batı çatışmasının bir bölümüdür. Fakat ortak nokta olması münasebetiyle köpek üzerinden değerlendirmeler oldukça önemlidir. Ancak benzerliğin sınırlı olması, çalışmanın merkezini Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek hikâyesi üzerinden tahlil yapılırken zaman zaman Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye adlı romanına gönderme yapmak suretiyle oluşturmaya bizi zorunlu kılmaktadır. O sebeple incelememiz dört ana başlık altında toplanmaktadır: 1. Doğulu toplumların batılı bakış açısıyla eleştirisi, 2. Medeniyetin doğuşunda köpeğin rolü üzerine düşünceler, 3. Akıl ile kalp mukayesesi, 4. Fatih-Harbiye romanı ile metinlerarasılık.

Doğulu Toplumların Batılı Bakış Açısıyla Eleştirisi

Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek hikâyesindeki karakter, vapur yolculuğuna çıkmakta ve birkaç yüz frank fazla vererek birinci sınıf mevkide yolculuk etmeyi tercih etmektedir. Buna gerekçe olarak da parayla ölçülemeyecek kazanımlara bu yolculuk sırasında sahip olunacağına vurgu yapar.

Bu birinci mevki için verilecek birkaç yüz frank insana birkaç bin frankın kazandıramayacağı muvaffakiyetleri temin eder. Buna kat'ıyyen eminim. Bu emniyetim daha mekteplilik zamanımdan başlar. Çünkü Mesageri³'nin birinci sınıf yolcularına mahsus o asil, necip, yani riyakâr ve sun'î salonunda, hassaten yazın, mutlaka garptan gelen birkaç güzel ve şuh bir kadına, bütün faaliyet-i ruhiye ve bedeniyeleriyle macera taharri eden birkaç artiste rast gelinir. Bu gayr-i kabil-i içtinaptır (Seyfettin, 2016, s. 79).

Ayrıca kısa süreli ilişkilerin bu yolculuklarda yaşanmasına vurgu yaparak asıl aşkın bu yolculuklarda gerçekleşen tesadüfi aşklar olduğuna yer verilir.

Evet, asıl tabî ve kıymettar aşk, bu tesadüfi seyahat aşklarıdır. Menfaatperest ve tahassüsât-ı bediyyeden kat'ıyyen mahrum Yahudiler tarafından icat olunduğu rivayet olunan ve azap ve ıztırdan başka bir şey ihtiva müşabih sıkıcı, üzücü bir rabitanın, gayr-i ihtiyarî tehlike-i teşekkülü ihtimali yoktur. İki üç gün içinde görüşülür, tanışılır, sevilir, sonra bir daha ebediyen buluşmamak üzere memnunen ve kemal-i muhabbetle iftirak olunur. Tarafeynde yalnız tatlı bir hatıra kalır. Bu hatıra işte tamamıyla aşktır (Seyfettin, 2016, s. 80).

Bu düşünce batılılaşma macerası içerisinde dönem insanının yozlaşmış ahlâki yapısıyla da ilişkilidir. "Kahramanın aşırı batılılaşma ile tanışmasıyla modern hayatın serbestliklerini keşfetmiş olduğu açıktır. Geleneği ve sorumluluğu kabullenmeyen kahraman, köpeği tüm medeniyetin kurucusu, medeniyete dair her ayrıntının sebebi gören bir ecnebi kadınla gemi

³ Mesageri hakkında "Osmanlı'nın son döneminde Osmanlı limanlarında etkinlik gösteren yabancı vapur kumpanyalarının en önemlilerinin adları şunlardı: Van der Zee, Hayri Araboğlu, P.M. Kurtgis Ege Buharlı Vapur Şirketi, Rus Buharlı Gemi ve Ticaret Kumpanyası, Navigazione Generale Italiana Filorio Rubattino, Papayini Line, *Mesagerie Maritime*, Pake, Fraissinet ve Ortakları Marsilya, Regular- Batum, Hıdiviyal Mail Stim Ship... Bu acenteler devlet katında yaptıkları girişimler sonucu, temsil ettikleri Avrupalı vapur kumpanyalarının sahip oldukları modern ve konforlu vapurlarla bütün Osmanlı İmparatorluğu'nun kıyı ve limanlarına düzenli seferler yapma olanağı elde etmişlerdir" (Arı, 2008: s. 58).

yolculuğunda tanışır” (Okay, 2019, s. 173). 20. yüzyılın başlarında batılılaşmada aşırıya gitmek ve gelenekten kopukluk, belirgin bir şekilde öne çıkan temel özelliklerdi. Tanzimat’tan itibaren sanatçıların eleştirisine konu olan bu durum toplumda yaygınlaştıkça çağın değer yargılarını kavramaktan o nispette uzaklaşmaktadır.

İki medeniyet arasındaki farklılıklar da bu noktada önemlidir. “Osmanlı toplumu için namus şemsiyesi altında tanımlanan bir mesele; Avrupa’da gayet doğal karşılanarak alafrangalığın bir gereği olarak görülür. Avrupa ahlakı bu bakımdan özellikle kadın üzerinde ahlaki bir endişe gözetmeksizin hazza odaklanır” (Namlı, 2019, s. 198). Bu düşünce arka planda hikâyede gerçekleşmekte olsa da yazar tarafından üzerinde çok fazla durulmamıştır. Karakterin gönül ilişkisi tevessülü ile başlatılan kurgunun temel noktası Batılı nazarla Doğu’nun eleştirisi söz konusu olduğundan gemi seyahati ve hazza odaklı gönül ilişkisi sadece kurgunun başlangıcını oluşturmakta, yazar tarafından üzerinde fazlaca durulmamaktadır.

Akabinde anlatıcı kahraman birkaç ay öncesine dönerek İstanbul’dan ayrıldığı bir seyahat esnasında yaşadıklarını okuyucuya aktarmaya başlar. Birinci sınıf mevkide dolaşırken kucağında bir köpek bulunan güzel bir kadın, kahramanın dikkatini çeker.

Birisi şiddetle nazar-ı dikkatimi celp etti; kısm-ı süflâsı kaba ve şişman, üst tarafı narin, fakat herhâlde gayet muntazam bir vücut... İnce, uzun kaşlar, solgun ve asabî bir çehre, ciddi kadınlara has, meselâ muallime, rahibe gibi, bir hüsn-i latif, bir hüsn-i mahzun... Siyah gözler altın bir gözlüğün camları arkasında daha fazla parlıyor gibi görünüyordu. Mütefekkir ve meyustu; kimseyle konuşmuyordu. Yalnızdı. Hayır, yalnız değildi. Yanında bağa renginde ve orta hacimde bir köpek, bir buldok vardı. Hep beraber geziyorlar, beraber oturuyorlardı (Seyfettin, 2016, s. 81).

Yolculukları birinci sınıf mevkide yapan kahramanın arzu ve istekleri karşısında kadının kucağında bir köpekle oturuyor olması tezat teşkil etmekte ve karakter köpeğin bulunduğu konumu kıskanacak derecede rahatsızlık duymaktadır. “Buldok, sahibesinin kim bilir ne kadar nermin ve hâr olan aguşunda siyah ve müstekreh yüzünü bütün bütün buruşturarak uyuyordu. Canımın sıkıntısı müphem bir hiddete tebeddül ediyordu. Bu tabiatsızlık, adilik değil miydi?” (Seyfettin, 2016, s. 82). Hikâyenin baş kişisi hem kadınla sohbet edebilmek ve hem de kafasındaki sorulara cevap bulabilmek amacıyla yaklaşarak konuşmak ister. “İşte şimdi anlamak istiyorum ki bu köpeğe, bu çirkin, pis köpeğe niçin bu kadar ibraz-ı muhabbet ediyorsunuz? Ölmüş ve muazzez ebeveyninizden kalma eski bir yadigâr mıdır? Yoksa kaybedilmiş bir saadetin hatırası mı?” (Seyfettin, 2016, s. 83). Hikâyenin bu kısmından itibaren Batılı bir bakış açısı ile kadının köpek üzerinden temsil ettiği değerleri ifade ettiği görülmektedir.

Köpek, köpek, dedi. Bugünkü beşeriyetin banisi. Bugünkü medeniyet-i maddiye ve fikriyenin müsebbibi, terakkiyatın, ulûmun, fünûnun, felsefenin, hâsılı eski ve yeni, mevcut ve müteâli ne görüyorsak hepsinin fail-i teşekkül ve nümûvv-i mâbihi'l-vücutudur. Bugünkü mütekâmil insanlığımızı, bütün mahlûkat ve mevcudat üzerindeki tefevvuk-ı cinsimizi biz köpeğe medyunuz... Ah, eğer köpek olmasaydı... (Seyfettin, 2016, s. 84).

Maddi ve fikri medeniyetin kurucusu konumunda tanımlanan köpek, tüm insanlık tarihi için bir milat olarak ifade edilmektedir. Oysa Doğu medeniyeti için her şeyin merkezinde insan yer almaktadır. Bu yapı içerisinde yetişmiş bireyler için (metindeki baş karakter için) medeniyetin gelişiminde köpeğe bu denli değer yüklenmesi şaşkınlık yaratacaktır.

Bugünkü hakayık-ı mevcudenin ekserisini (mevcut gerçeklerin çoğunu) beşeriyete şerh eden Hegel, Buchner, Darwin, Nobel, Roubaud, Karl Vogt, Romancy, Roussy, Sanson, Skodler ve ilah (diğerleri) ... gibi muharrir ve mütefekkirlerinden bir kelime lisanımıza geçmemiştir. Onların isimleri bile sizce küfür addolunur. Fünûn ve ulûm-ı tabiiyeden (fân ve temel bilimlerden) tamamıyla bî-habersiniz. Çünkü bunlara vukuf, itikadât-ı kadime-i bâtilânızı tekzip edeceğinden (eski batıl inançlarınızı yalanlayacağından), sizce en müthiş mevâdd-ı infilâkiye ve tahribiyeden (patlayıcı ve tahrip edici maddelerden) ziyade memnu (yasak) ve müthiştir. Teşekkül-i avam ve tekâmüle (ilerleme ve insan kurumlarına) dair hiçbir fikriniz yoktur. En yeni fikirleriniz en aşağı on asırlıktır. Taharrî-i hakikat meylinden (gerçeği araştırma meylinden) kat’iyyen mahrumsunuz. Büyük küçük hepiniz bir vazo, bir

testi gibi kilden imal edilmiş, bir babanın çocukları olduğunuzu şiddetle kailsiniz (inanmışsınız)... (Seyfettin, 2016, s. 85-86).

Kadın karakter, Doğu medeniyetini eleştiren bu sözleri ile hem bir durum tespiti yapmakta hem de hakaretengiz bir üslup ile Doğu medeniyetini eleştirmektedir. Bilimsel bilgiden uzaklaşan Osmanlı insanının düşünce dünyasındaki sığılığı ve değişen dünyadaki yenilikler karşısında kayıtsızlığının eleştirisi yapılırken özellikle din eksenli olarak ‘küfre girmek’ ve ‘yasak’çı yaklaşımın etkisi öne çıkarılmaktadır. Dönemi içerisinde Darwinci teorinin tartışıldığını yayınlanan yazılardan takip edebilmek mümkündür. Bu tartışmalar ekseninde Ömer Seyfettin’in hikâye içerisinde dengeli bir söylem ile bu tartışmaya kendi bakış açısını ortaya koymasının oldukça önemlidir. Nitekim Gürdamur’un söylemleri de bu düşünceyi destekler mahiyettedir:

En sert Doğu eleştirilerinin yer aldığı ‘Aşk Dalgası’nda kahramanlardan biri olan yabancı kadın, acımasızca Doğu’yu ve Türkleri eleştirir. ‘Beşeriyet ve Köpek’ bu tür hikâyelerdendir. Yazarın yaşadığı toplumun reflekslerine karşı bir dikkat geliştirerek kurmacanın imkânlarından yararlandığı görülür. Ömer Seyfettin, ‘Beşeriyet ve Köpek’ hikâyesinde evrim karşıtlarına yabancı kadın kahramanın ağzından cevaplar vererek metni güvenli bir bölgede tutar. Darwin’in evrim teorisi Batı’da olduğu gibi Doğu’da da özellikle dinî çevrelerce tepkiyle karşılanmış ve yaratılış inancını zedelediği zannıyla eleştirilmiştir. Hatta Baha Tevfik, Ernest Heackel ve Ludwig Büchner’in tercümelerinin ön sözüne, müelliflerin kimi yerlerde İslam’ı da kapsayan eleştirileri olduğunu, fakat bunun İslam’ın yazarlar tarafından yeterince bilinmemesinden kaynaklandığını söyleyerek muhtemel eleştirilerin önünü almak, çevirileri dinî çevrelerin hücumundan korumak istemiştir (Gürdamur, 2019, s. 146).

Bilimsel gelişmeler ışığında yapılan çevirilerin ortaya çıkardığı ikilik Tanzimat’tan beri süregelen bir durumdur. Dönem içerisinde Ömer Seyfettin de kayıtsız kalmayarak hikâyesinin içerisinde bu bakış açısının Batılı bir nazarla Doğu toplumunun eleştirisi olarak ifadelere yer vermektedir.

Onda milliyetçilik düşüncesinin uyanmasına ve gelişmesine 1909-1911 yılları arasında Makedonya’da sınır boylarında geçirdiği günler etkili olmuştur. Balkan milletlerinin millî uyanış ve özgürlüklerinin en çok etkinlik gösterdiği yerlerde görev alması Ömer Seyfettin’e onları bu hareketlere götüren düşünceleri ve nedenlerini yakından görüp incelemek olanağı vermiştir (Önertoy, 1992, s. 74).

1910 yılında yayınlanan Beşeriyet ve Köpek adlı hikâye de özellikle Türklerin taassup sahibi; akıldan, bilimden, medeniyetten kopuk bir yapıda bulunduğu yabancı genç bir kadının ağzından dile getirilerek öne çıkarılmaktadır.

Kadın karakterin bu girizgâhi köpeğin önemine vurgu yaptıktan sonra bu kez Doğu medeniyeti ile Batı arasındaki farkı izah edebilmek adına Doğu medeniyetinin eleştirisi uzun bir konuşma metni içerisinde dile getirilmektedir.

Köpek olmasaydı bugün dünya yüzünde insan göremeyecektiniz. Durunuz. Mademki musıran öğrenmek istediniz. Size bir ders vereceğim. Biliyorum inanmayacaksınız. Siz Şarklısınız, efkâr-ı bâtilanın; vehmiyat-ı ebleh-firibânenin mehd-i mutlakı olan bu ihtiyar ve büyücü Şark’a mensupsunuz. Şark’tan bir veba rüzgârı gibi gelen ve kökleşen efkâr ve itikadate karşı Garp bir asırdan ziyadedir mücadele ettiği hâlde hâlâ galip gelememiştir ve gelemeyecektir. Hâlbuki siz şarklılar, bütün hakayık-ı ilmiye ve fenniyeye vukuf ve münakaşaya asla lüzum görmeyecek kadar müstağni yaşarsınız. Yarım yamalak öğrendiğiniz fûnûn-ı Garbiyenin esasların musırran kendinize atf ve onların da semaviyattan muktebes olduğunu iddia ile efkâr ve itikadat-ı bâtilanızı bizim fûnûnumuz ile bize ispata kalkacak derece garabet ve sersemlik gösterirsiniz. Bugünkü hakayık-ı mevcudenin ekserisini beşeriyete şerh eden Hegel, Buchner, Darwin, Nobel, Roubaud, Karl Vogt, Romancy, Roussy, Sanson, Skodler ve ilah... gibi muharrir ve mütefekkirlerinden bir kelime lisanınıza geçmemiştir. Onların isimleri bile sizce küfür addolunur. Fûnûn ve ulûm-ı tabiiyeden tamamıyla bî-habersiniz. Çünkü bunlara vukuf, itikadât-ı kadime-i bâtilanızı tezkîp edeceğinden, sizce en müthiş mevâdd-ı infilâkıye ve tahribiyeden ziyade memnu ve müthiştir. Teşekkül-i avam ve tekâmüle dair hiçbir fikriniz yoktur. En yeni fikirleriniz en aşağı on asırlıktır. Taharrî-i hakikat meybinden kat’iyyen mahrumsunuz. Büyük küçük hepimiz bir vazo, bir testi gibi kilden imal edilmiş, bir babanın çocukları olduğunuzu şiddetle kailsiniz... (Seyfettin, 2016, s. 84-86).

Batının bilim ve felsefede, metnin kaleme alındığı, yirminci yüzyılın başlarında geldiği nokta ve yetiştirdiği isimler birer birer zikredilmekle beraber Batılı bir bakış açısından küstah ve kibirli bir tavırla Doğu'nun ne denli geri kalmış ve yozlaşmış konumunun eleştirisi yapılmaktadır.

Medeniyetin Doğuşunda Köpeğin Rolü Üzerine Düşünceler

Batı felsefesinin temelinde yatan akıl merkezli dünya, medeniyetin değişim ve gelişim seyrini incelerken insanın kendisi ve çevresindekilerle kurduğu iletişim boyutunu derinlemesine analiz etmeye çalışmıştır. Hayvanları evcilleştirmek insanın ilkel dönemden çıkışının en önemli göstergelerinden bir tanesidir. Bu noktadan hareketle ortaya çıkan değerlendirmeler metnin kaleme alındığı dönemde özellikle Darwin ve “Evrin Teorisi”nin oldukça popüler olduğu bir durumun sonucudur. 1859 yılında Darwin tarafından ortaya atılan Evrim Teorisi günümüze değin hem bilimsel olarak hem de popüler tartışmanın merkezinde yer almaya devam etmektedir. Ömer Seyfettin de *Beşeriyet ve Köpek* adlı hikâyesinde bu popüler tartışmanın izlerini kadın karakter üzerinden okuyucuya aktarmaktadır.

Hikâyede kahramanın, konuşmanın gidişatını engelleyip daha fazla tahkire müsaade etmeyen davranışı sonrası konu tekrar köpek ve temsil ettiği değerler silsilesine çekilir.

Evet, köpek beşeriyetin banisidir... Bakınız nasıl: İlk insanlar gayet zayıf ve nefislerini müdafaa edecek âlât ve muhakemeden mahrum idiler. Bakir ormanlarda, vahşi ve gayr-i mezru vadilerde küçük ve behimî cemiyetler hâlinde yaşıyorlardı. Ve dayanılmaz soğuklar, müthiş fırtınalar, mümted tufanlar, kahhar yıldırımlar onları itlaf ediyordu. Lakin nihayetsiz ormanların korkunç karanlıklarındaki sibâ-ı müthişe, yırtıcı canavarlar, kaplanlar, kurtlar, yılanlar insanı, bu zayıf ve eti leziz mahlûku kendileri için en mümtaz bir gıda itihaz etmişlerdi. Meselâ bir kaplan ormanın uzak bir köşesine saklanmış küçük bir insan cemiyetini hissedince bilâ-rahm hücum ediyor, tuttuğunu yiyerek karnını doyuruyordu. Henüz insanlarda idrak yoktu. Lisan teşekkül etmemişti. Yek heca esvat ile hissiyat-ı iptidaiye ve behimiyelerini izhar ediyorlardı. Lezzetli etlerine alışan sibâ-ı müthişeye karşı alet-i müdafaaları, hile tertip edebilecek kadar mütekâmil dimağları yoktu. Yalnız kaçıyorlar, öyle kurtuluyorlardı. Fakat geceleri saklandıkları yerleri mütefevvik kuvve-i şammeleri ile bulan canavarlar meyus olmuyorlar, şebhûnlar yapıyorlar, zavallı zayıf beşeriyetin zararına hayat-ı müfterisanelerini idame ediyorlardı. Kış-ı arzın edvar-ı tekâmülünde kaçamayan ve saklanamayan birçok ensal-i hayvaniye nasıl kendilerinden kuvvetlilerine gıda olmuş, nasıl mahv ü münkarız olmuşlarsa, insanlar da bu tehlike-i inkıraza tamamıyla maruz kalıyorlardı. Azala azala diğer ensal-i zaife-i hayvaniye gibi bir gün bitecekler, hatta müstehaseleri bile kalmayacaktı. Lâkin bu esnada vahşi bir hayvan, hatta et yiyen ve insan etine fevkalâde ihtiyacı olan bir hayvan iştihasını bilinmez nasıl bir hisle tahkir etti. Ormanlardaki beşeriyetin düşman-ı bî-amanı olan âkilü'l-lühüm sibâ-ı müfteriseden ayrıldı. Henüz âkilü'l-fevâkih olan insanların yanına geldi. Onlara dost, onlara refik, onlara esir oldu. Bu, işte köpekti... Yaklaşan yırtıcı bir canavarı havlayarak haber veriyor, onun sayesinde insanlar kaçıyor, helâkten kurtuluyordu. Köpek asırlarca onlara sadıkane refakat etti. Taştan ve tunçtan silâhlar yapıp nefislerini bizzat müdafaaya başlayınca kadar onlara, hayatı pahasına, bekçi ve müdafî oldu. Refâkatinin, fedakârlığının, şefkatinin verdiği huzur altında insanlar umumiyetle helâk ve inkırızdan kurtuldular (Seyfettin, 2016, s. 86-88).

İnsanlığın ilkel dönemlerde gelişim seyrinin özetlendiği bu söylemde ehlileşen hayvanların rolü vurgulanmaktadır. Köpeğin merkeze alınması Batı medeniyetinin köpek temsili ile sembolleştirilmesini sağlamak içindir. Batının doğa bilimlerinde yoğun olarak yapmış olduğu araştırmalar ve neticeleri 20. yüzyılın başlarında oldukça heyecan vericidir. Osmanlı toplumunun bu gelişmeleri takip etmeye çalışması Ömer Seyfettin'in hikâyesinde de bir bilgi aktarımı noktasında detaylarıyla yer almaktadır. Okuyucuya bilgi vererek onu eğitmek Tanzimat sürecinde başlayan bir yapının devamı niteliğindedir.

Burada köpek üzerinden yapılan değerlendirme ecnebi bir karakter üzerinden gerçekleştirilmektedir. Medeniyetin gelişimi esnasında insanı merkezden alıp köpeği merkeze koyan anlayış ruh ve akıl arasındaki Batı dünyasındaki kopuşun ifadesidir. Aslında köpek teknoloji ve sanayileşmenin; hırs ve azmin, kapitalizm ve tüketimin somut düzeydeki yansımasıdır. İnsan ise ruh dünyası ile ikincil planda değerlendirilmektedir. Batı medeniyetinin insanı dahi köleleştiren sürecinin temelinde de bu düşünce ironik bir ifade biçimiyle yer

almaktadır. Nitekim kadının şu sözleri düşünceyi destekler niteliktedir: “Ah bilmiyorlar, bilmiyorlar. Köpek olmasa ne bu cemiyetler ne bu memleketler ne bu akvam ne bu saadet ve servet ne bu müessesat ve şimendiferler olacaktı.” (Seyfettin, 2016, s. 89). Maddesel olarak değişimin temelinde köpeğin rolü insanlığın sanayi ve teknolojik ilerlemesinin yegâne sebebi olarak gösterilmektedir.

Köpeğin, medeniyetin inşasında insanın yanında tek müsebbib olarak gösterilmesi sembolik bir söylem olarak karşımızda yer almaktadır. Köpekten hareketle hırs, mücadele, gayret, azim gibi özelliklerin insanlığın gelişim seyri içerisinde ne denli etkili olduğu da bir anlamda ifade edilmektedir. Teknolojinin gelişmesinde ve medeniyetin inşa edilmesinde çalışan ve aklını kullanan bireyler ön plandadır. Tanzimat’tan itibaren Doğu insanının geri kalmışlığına gösterilen temel sebep de aklın hayatın merkezinden uzaklaştırılması olarak gösterilmekte ve batılılaşma maceramızın gösterdiği hedef de aklını kullanan bireyler olarak en genel haliyle söylenilmektedir.

Hikâyedeki kadın karakterin medeniyetin doğuşunda köpeğin rolü üzerine uzunca söyleminin arka planında da Batı medeniyetinin akılcı yaklaşımı sonrası kurduğu düzen yüceltilmekte ve aynı zamanda diğer toplumlar bunun karşısında tahkir edilmektedir.

Akıl ile Kalbin Mukayesesi

İnsanı; ruhu, kalbi ve aşkı öteleyen Batı medeniyetinin hayata bakış açısı köpek üzerinden dile getirilirken baş kişi, ecnebi kadın karşısında nefret ve tiksinti içerisindedir. Artık söz savunmanıdır ve hikâyenin bu noktasından itibaren bu kez ecnebi kadın ve düşüncelerinin eleştirisi yer alır.

Kemal-i teheyüçle müstekreh ve hâbîde buldokun siyah, buruşuk yüzünü öpmeğe başladı. İğreniyordum. Bu işittiğim mariz, asabî bir mektepli kızın firâş-i hummada sayıkladığı hezeyanlara müşabih şeyler, bende hayretten ziyade bir hiss-i pişmanî tevhit etti. Pek kıymettar olan yirmi dört saati beyhudelik yere bu münasebetsiz kadını takibe hasrederek ne kadar müthiş bir zarar ettiğimi hesap ediyordum (Seyfettin, 2016, s. 89).

Kadının köpeği öpmesi karşısında duyulan iğrenme aynı zamanda Doğu medeniyetinin Batı’yı tanıdıkça nefret etmesinin de ironik bir söylemidir. Eğlence ve çapkınlık amaçlı yaklaştığı ecnebi kadından işittikleri karşısında adeta zarara uğramış ve iğrenme duyguları ile uzaklaşan karakter Batı’nın bu yaklaşımını şu ifadeler ile eleştirir: “Ve fikri, ulûm-ı tabiiyenin tevhit ettiği o ma’hûd ve mühim teşevvüşle berbat olan bu kadına, i’tikadat-ı bâtila-i mukaddesi bu kadar iflâs eden bu nazariye-perver vücut-ı nefise karşı birden derin ve meçhul, irsî bir nefret duyuyordum ve artık ayrıldım” (Seyfettin, 2016, s. 89).

Batı’nın his ve ruhtan yoksun fakat bir o kadar akılcı yapısı karşısında Doğu’nun aşk ve kalp eksenli hayatı algılayış biçimi karakterin ecnebi kadına olan bakışında ifade edilirken bu yapı yazar tarafından da lanetlenmektedir. “Artık meçhul ve mukavemet-sûz bir hiddete mağlup oluyor ve içimden demek istiyordum: ‘Lanet! Bizi i’tikadat-ı mukaddese-i kadimemizden, ezvâkımızı tetviç eden evham hayalât-ı mahzadan, aşk ve hasetten, ekâzib-i mevzua ve meyl-i bediiden ayıran vukuf-ı felsefiye! Lanet ulûm ve fûnûn-ı tabiiyeye...’” (Seyfettin, 2016, s. 90). İnsanı hayallerden, güzellikle ilgili hülyalardan ayıran felsefi bilgi, ilim ve temel bilimlere lanet okuyan karakter aslında temel çıkış noktası olarak her iki yapının da birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceği gerçeğini okuyucuya duyurmaktadır. Akıl ile kalbi, felsefe ile güzelliği, hayal ile bilimi birleştiren insanın mutlu; birbirinden bağımsız ve asla bir araya gelmemesi gereken unsur olarak görenlerin ise bedbaht olacağı gerçeği vurgulanmaktadır.

Detaylı bir savunmadan ziyade sadece aklın ne denli çirkin ve güzelliklerden yoksun olduğu gerçeğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Tafsilatlı bir karşı çıkış ve savunma söylemi yerine lanet okunarak uzaklaştırılması karakterin kısa süreli aşk ilişkisi kurma istemiyle paralellik

arz etmektedir. Fakat aynı zamanda Doğu medeniyetinin bu anlamda çirkinlik karşısında güzelliği, akıl karşısında ise kalbi tercih ettiğinin de bir göstergesidir.

“Fatih-Harbiye” Romanı ile “Beşeriyet ve Köpek” Hikâyesi Arasında Metinlerarası İlişkiler

Kaleme alınan her metin, o milletin sözlü ve yazılı kültür tarihiyle ilintili ve bir o kadar iç içelik özelliğine sahiptir. Kolektif bilinç dışı ve sanatçının bireysel okuma serüveni bizi şaşırtıcı derecede başka metinlere yönlendirme noktasında etkili olmaktadır. Ömer Seyfettin ile Peyami Safa'nın çalışmaya esas olan konu bağlamında ortak özellikler gösterdikleri ve çeşitli noktalarda kesişen bir anlatım sürecine ortak oldukları dikkat çekmektedir.

Yüzlerce yıllık batılılaşma maceramızda iki medeniyetin çatışma unsurları gerek toplumsal hayatta gerekse bu durumun edebî metinlere yansımada sürekli karşımıza çıkmaktadır. Milletleri derinden etkileyen bu değişim süreçlerinde ortaya çıkan kaotik yapı günümüzde Türk toplumu açısından güncelliğini korumakta ve izleri görülmektedir. Osmanlı devletinin son ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde çok belirgin bir şekilde hissedilen değişimin sancılı süreci dönemin yazarları tarafından sıklıkla ele alınmış ve farklı semboller üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı edebî metinlerde Türklük şuuru, toplumsal değerler, değişim karşısında bireyin konumlanışı gibi birçok düşünceyi görebilmek mümkündür. Beşeriyet ve Köpek adlı hikâyesinde de doğu ve batının varlığa bakış açısındaki farklılıklar bir durum tespiti niteliğinde kendisine yer bulmaktadır.

Gemi seyahatindeki ecnebi kadının kucagındaki köpektен hareketle medeniyetin terakki etmesinde insandan neredeyse bir adım ileride köpeği işaret etmesi ve karşısında aşk ve heyecan arayışındaki erkeğin bilimsel bilgiden uzak yaklaşımı makalemizin önceki başlıklarında değerlendirildiğinden tekrara düşmek adına zikredilmeyecektir. Fakat Ömer Seyfettin'in hikâyesindeki doğulu bakış açısına cevap hükmündeki söylemin Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye romanında karşımıza çıktığını görebiliriz.

Neriman ve babası Faiz Bey arasındaki Doğu-Batı mukayesesini ele alan karşılıklı konuşma Neriman'ın kedi ve köpek üzerinden sembolik bir benzetimle düşüncesini ifade etmesiyle şekillenir.

Neriman düşündü ve bir anda şarklıların kedileri ve garplıların köpekleri niçin bu kadar sevdiğini anladı. Hıristiyan evlerinde köpek ve Müslüman evlerinde kedi bolluğu şundandı: Şarklılar kediye, garplılar köpeğe benziyorlar! Kedi yer, içer, yatar, uyur, doğurur; hayatı hep minder üstünde ve rüya içinde geçer; gözleri bazı uyanıkken bile rüya görüyormuş gibidir; lâpacı, tenbel ve hayalperest mahlûk, çalışmayı hiç sevmez. Köpek diri, çevik, atılgandır. İşe yarar; birçok işlere yarar. Uyurken bile uyanıktır. En küçük sesleri bile duyar, sıçrar, bağırır. Şark ve garbi temsil eden bu iki remiz, Neriman'ın zihninde iki zıt âlemi o kadar müşahhas bir hale getirdi ki epey zamandan beri kendi kendine halletmeğe çalıştığı muammaların birçok anahtarlarını bulur gibi oluyordu; büyük biri kültürü olmayan Neriman, ancak bu basit remizlerin zıddiyetleri arasında mukayeseler yaparak, kendine göre bazı fikirlere daha sahip olmaya başlamıştı (Safa, 2000, s. 45).

Neriman'ın söylemi Ömer Seyfettin'in Beşeriyet ve Köpek hikâyesiyle kesişmektedir. “Şarklıların kediye, Garplıların köpeğe benzediğine dair babası Faiz Bey'le yaptığı münakaşayı ‘Ben miskin mahluklardan nefret ederim’ diyerek bitirmesi, aslında Neriman'ın, evin kedisi Sarman'dan başlayarak, babası Faiz Bey'i, nişanlısı Şinasi'yi, Fatih semtini ve farkında olmadan inkâr ettiği Doğu kültür ve medeniyetini de içine alır” (Özcan, 2002, s.175). Neriman kedi ve köpeğin fitratında var olan özelliklerinden hareketle medeniyet mukayesesi yaparken benzer bir sembol kullanmaktadır. Ecnebi kadın ise insanlığın medeniyeti vücuda getirirken köpeğin ve köpektен hareketle akıl ve bilimin önemini izah etmektedir. Faiz Bey bu noktada her iki düşünce dünyasına da bir cevap niteliğinde düşüncelerini sıralar. Fakat bu sıralama Doğu'nun geri kalmışlığına izahat getirmekten ziyade bakış açısındaki eksik noktaların gözler önüne serilmesinden ibarettir.

Kızını daha fazla üzmemek istemeyen Faiz Bey ciddileşti ve müstehzi suallerinin cevabını beklemeyerek söyledi: -Güzel bulmuşsun, dedi, filhakika şarklılar, kediler, garplılar da köpekleri bunun için severler; şarklı tenbel, garplı da çalışkandır. Fakat gel seninle bu muammayı birlikte halledelim. Acaba her oturan adam tenbel, her koşan adam çalışkan mıdır? Neriman'a baktı ve cevap vermesini beklemekten devam etti: -Ki adam vardır ki sabahtan akşama kadar oturur ve düşünür. Onun bir hazine-i efkârı vardır, yani fikir cihetinden zengindir; kimi adam da vardır ki sabahtan akşama kadar ayak üstü çalışır, meselâ bir rençper, fakat yaptığı iş dört tuğlayı üst üste koymaktan ibarettir. Evvelki insan tenbel görünür velâkin çalışkandır, diğer insan çalışkan görünür velâkin yaptığı iş sudandır. Zira birisi maneviyat ile, zihin gayretiyle yapılan iştir; öbürü vücut ile, bedenle yapılan iştir. Maneviyat daima daha âlidir, vücut sefildir. Yapılan işlerin farkı da bundandır (Safa, 2000, s. 47).

Faiz Bey'in "Maneviyat daima daha âlidir, vücut sefildir." ifadesi aslında Ömer Seyfettin'in hikâyesindeki her iki karakterin de eleştirisi konumundadır. Maneviyat daima daha âlidir" derken ecnebi kadını; "vücut sefildir" derken de erkek karakterin şehvi duygularla vakit geçirme arzusu içerisinde kadına yönelimindeki yaklaşımın tahlili olarak okumak mümkündür.

Sonuç

Tanzimat öncesi başlayan Batılılaşma sürecinde Türk insanının geldiği nihai nokta Doğu ve Batı arasında kimlik bunalımı yaşayan hatta kimliksizleşen ve arayış içerisinde zihni bunalımlar yaşayan yapı I. Dünya Harbi öncesinde kendisini belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Dönemin sosyal ortamı içerisinde Batının bize bakış açısını ve medeniyet telakkisini ortaya koyan eserler kaleme alarak millî düşüncenin ön plana çıkmasını sağlayan en önemli kalemlerden biri de hiç şüphesiz Ömer Seyfettin olmuştur. "Beşeriyet ve Köpek" adlı hikâyesinde de Batının kibri ve medeniyeti algılayış biçimini ecnebi bir kadın karakter üzerinden aktaran yazar Türk insanına dair bakış açısını da sergilemektedir. Bireysel haz peşinde akıldan ziyade kalbî duygularla hayata bakmaya çalışan dönem insanının eleştirisi de aynı zamanda metin içerisinde ele alınmaktadır.

Aynı zamanda modern dünyanın oluşumuna dair Batının medeniyet telakkisindeki temsili "köpek" Doğu insanının "kedi" ile mukayesesini de beraberinde getirmektedir. Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye adlı eserinde görülen mukayese bir bakıma Ömer Seyfettin'in hikâyesindeki kadına da bir cevap niteliğindedir ve metinlerarası düzlemde etkileşimi görmek belirgin bir şekilde mümkündür.

Kaynaklar

- Arı, K. (2008), *Türk ticaret-i bahriyesi ve mübadele gemileri*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları No:2, İzmir.
- Gürdamur, E. (2019), Ömer Seyfettin öykülerinde darwinizm ve batılılaşma, *Hece Dergisi* (Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin), (S.265), s.141-152.
- Namlı, T. (2019), "Tanzimat romanında alafranga züppe eleştirisi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 31, s.188-239, Adıyaman.
- Okay, Y. (2019) *Ömer Seyfeddin'in eserlerinin sosyolojik temalar açısından incelenmesi*, (Yayınlanmamış doktora tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Oylubaş Katfar, D.-Kaplan, Z. (2019), "Ömer Seyfettin kaynakçası", *Hece Dergisi* (Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin), (S.265), s.733-784.
- Önertoy, O. (1992), "Ömer Seyfettin'de milliyetçilik düşüncesi", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını No:1, Ankara, s.73-85.
- Özcan, N. (2002), "Fatih-Harbiye romanında bir kültür sorunu olarak batılılaşma", *TÜBAR*, S. XI, Bahar, s.169-178.

Safa, P. (2000), *Fatih-Harbiye*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Seyfettin, Ö. (2016), *Ömer Seyfettin tarih ezeli bir tekerrürdür*, (Haz. Polat, N. H.), Ötüken Yayınları, İstanbul.